

MAL-verkosto

Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä hallinnoi valtakunnallista MAL-verkostoa. Työllä tuetaan jäsenyhteisöjen strategista MAL-työn integraatiota, ilmiöpohjaista yhdyskuntarakenteen suunnittelua ja tietopohjaista maankäytön ja liikenteen yhteensovittamistyötä kaupunkiseututasoisen suunnittelun hyviä käytäntöjä. Vuonna 2022 verkostossa on ollut mukana yhteensä 18 jäsenkaupunkia tai -seutua, YM, TEM, VM, LVM, Traficom ja Väylä, ARA, Kuntaliitto sekä hankekumppaneina Kuntaliitto, Aalto-yliopisto, Tampereen yliopisto ja Suomen ympäristökeskus SYKE (PERUS-SKENE - hankkeet sekä ja Elinvoimaiset kaupunkiseudut teemaverkosto). Verkoston vuosittaista toimintaa raamittaa Verkostostrategia ja siihen liittyvä verkostosopimus sekä yhdessä jäsenistön kanssa hyväksytyt ja strategiset painopistealueet.

Koordinaation *resursseina* on ollut vuoden 2022 ajan 2 henkilöä, Kati-Jamsin kehittämispäällikkönä ja Eero suunnittelupäällikkö. Korkeakouluharjoittelijoita tai muita lyhytaikaisia työntekijöitä ei ole ollut. Toimintamuotoja ovat yhteistyöhankkeet, vertaisoppimisen foorumit ja sparraus, valtakunnalliset ja alueelliset poikkisektoraaaliset ja yhteiskehittämiseen tähtäävät tilaisuudet, sekä verkostoviestintä. *Viestinnän toimenpiteinä* verkoston Uutiskirjeitä on tuotettu v. 2022 viisi ja Bloggeja neljä (3 verkostosivuilla ja yksi PERUS-Skene hankkeesta VNK:n Tieto käyttöön sivulla). Koordinaatio on myös toimittanut simppeleitä sähköpostikirjeitä ajankohtaisista aiheista kuukausittain tai joka toinen kuukausi jäsenistölle. Verkostotoiminnassa hyödynnettiin edellisenä vuonna hyväksyttyä Viestintäsuunnitelmaa, joka kattaa sekä verkoston perustoiminnan, että Teemaverkostouutiset omassa osiossaan. Uutiskirjeiden vastaanottajia on noin 900 henkeä, MAL-verkoston yhdyshenkilölistalla vajaat 80 henkeä.

MAL-verkoston valtakunnallista, valtiotoimijoita ja seutuja yhdistävää *ohjausryhmää* johti vuonna 2022 toimivat Anne Jarva Suomen Kuntaliitosta ja varapuheenjohtajan yleiskaavapäällikkö Paula Paajanen Oulun kaupungilta. Vuonna 2022 ohjausryhmän kokouksia järjestettiin viidesti, kevätkaudella kolme kokousta (helmikuussa, huhtikuussa ja kesäkuussa), syyskaudella kaksi (syyskuussa ja joulukuussa).

Hankkeet 1.1.-16.12.2022:

- Toteutettiin VN TEAS *PERUS-SKENE* hanketta (2021-2022), jossa luotiin skenaariotarkastelu alue- ja yhdyskuntarakenteen tilannekuvasta ja tulevaisuudesta. Hankekumppaneina olivat Aalto –yliopisto, Syke ja MAL-verkosto sekä valtioneuvosto. Hankkeessa järjestettiin työpajoja ja loppuseminaari (6.9.2022 ministeriössä ja verkossa). Tuloksena oli raportti, Poliittikasuosituksset ja viestintätuotoksia VNK:n Tieto käyttöön alustalla. Aktiivisen valtiotason ohjausryhmätyöskentelyn lisäksi hanke kävi läpi tieteellisen arvioinnin.
- Toteutettiin yhteistyöhanke kaupunkiseutujen katuverkon suoritelaskennan kehittämiseksi eli *Kilometrit Katuverkolle* -hanke Traficom, Väylän, Tilastokeskuksen ja MAL-verkoston jäsenkaupunkien kanssa. Hankkeen toteuttajaksi valittiin toukokuussa 2022 Sitowice oy. Hankkeen tulokset esitellään Vuosiseminaarissa 16.12.2022.
- Valmisteltiin *Asemanseutujen yhteistyöwebinaarit ja työpajat* kevätkautta 2023 varten. Ensimmäinen webinaari järjestetään 12.1.2023 verkossa.

MAL-verkoston *Elinvoimaiset kaupunkiseudut -teemaverkosto* toteutetaan yhteishankkeena Tampereen yliopiston ja Suomen ympäristökeskus SYKEN kanssa. Lisäksi Kuntaliitto osallistuu KAUPSU hankkeen toteutukseen. Yhteissopimus laadittiin toukokuussa 2022. Valtioneuvosto on myöntänyt MAL-

verkostolle 550 000 euroa valtionavustusta, minkä lisäksi teemaverkoston 20% omarahoitusosuus nostaa kokonaisuuden rahoitusraamiksi 687.500 euroa vuosille 2021-2023.

Teemoina ovat Asemanseutujen kehittäminen elinkeinoyhteistyössä, asumisen ennakointi ja monipaikkaistuminen, ennakoiva elinkeinoyhteistyö yhdyskuntarakenteen suunnittelussa sekä kaupunkiseutusuunnittelun uudet mallit (Kaupsu).

Hanke I - Asemanseutujen kehittäminen elinkeinoyhteistyössä

Osahanke 1 - Asemanseutujen tietotuotanto, asemanseutukortit ja seudullinen profilointi

Hankeyhteistyö käynnistetty HSY:n, HSL:n, LVM:n, Väylän, Traficom ja MAL-verkoston yhteispalavereilla, jossa suunniteltu keväälle webinaarisarjaa asemanseutujen palvelutasotyön merkeissä. Ensimmäisessä webinaarissa (12.1.2023 klo 9–12.00) esitellään LVM:n toimesta solmupisteiden palvelutasotyön tavoitteita ja toimenpiteitä, sekä keskitytään erityisesti saavutettavuuden palvelutasotavoitteiden edistämisen hyviin käytäntöihin Helsingin seudulla ja Riihimäellä. Kevään muut webinaarit tulevat käsittelemään matkustajainformaatiota ja asemaseutujen laatu- ja viihtyisyystekijöitä.

Osahanke 2 - Raiteet kaupunkiseudun kehittäminen suuntaviivoina

Osahankkeessa on päättynyt kahden delfoi-menetelmällä toteutetun kyselykierroksen vaihe, jossa seurattiin raidejärjestelmiä koskevien ajatusten kehittymistä. Ensimmäisellä kyselykierroksella (kesä-heinäkuussa -22) kartoitettiin maankäytön, liikenteen ja elinkeinon kehittämisen asiantuntijoiden näkemyksiä raideliikenteestä: mikä on raiteiden merkitys kaupunkiseudun kehitykselle, millaista maankäyttöä se synnyttää, mitkä ovat sen potentiaalit tai esiin nousevat haasteet seudullisesti strategisten tavoitteiden, kuten esim. kestävyysmurroksen saavuttamisessa.

Toisella kyselykierroksella (loka-marraskuussa -22) vastaajat kommentoivat edellisen kierroksen vastauksia ja eniten erimielisyyttä herättäneitä kysymyksiä. Kyselyssä syvennettiin näkemyksiä elinkeinoalueiden kehittämisestä ja kestävästä yhdyskuntarakenteesta: mm. asuntorakentamisen paineesta ja tarpeesta asemanseuduilla, kohtuuhintaisen asumisen edellytyksistä sekä ei-raidesaavutettavien alueiden kehitysedellytyksistä.

Hanke II - Kestävän yhdyskuntarakenteen suunnittelu ennakoivana elinvoimatyönä

Työpaketti 1: Kestävän kehityksen seudullinen elinkeinopolitiikka ja yhdyskuntasuunnittelun tietopohjan vahvistaminen

MAL-verkoston koordinaatio valmisteli tarjouspyynnön konsulteille. Toteutetaan case-tyyppinen esimerkki käyttäen selvitysalustana Kokemäenjokilaakson elinkeinoalueiden kehittämistä Porin seudulla. Työ ajoitettu keväälle 2023. Tehdään kartoitus onnistuneesta sijoittumistapauksesta Kokemäenjokilaakson seudulla ja tyytitellään sijoittumismahdollisuuksia eri elinkeinokategorioissa. Tuotetaan yhteenvetoraportti ja suositukset kestävästä seudullisesta elinkeinopolitiikan kehittämistarpeista keskisuurilla kaupunkiseuduilla.

Työpaketti 2: Työpaikka-alueiden muutokset, toimialakehitys ja kestävä liikkuminen yhdyskuntarakenteessa

Työpaketissa on tänä syksynä päivitetty YKR-tietoihin pohjautuva työpaikka-alueiden rajausta vuoden 2020 aineistojen perusteella. Aluerajausta on aiemmin käytetty vain yksittäisissä case-tutkimuksissa, mutta nyt sen perusteella on tehty laajempaa eri seutujen ja toimialojen vertailua. Työpaikka-alueiden tarkastelussa keskeisiä kohteita ovat olleet eri toimialojen työpaikkamäärät ja työmatkat, uudisrakentaminen sekä maankäyttö. Työpaikka-alueissa on tapahtunut 2000-luvulla melko suuria muutoksia. Työpaikka-alueiden laajentumista ovat aiheuttaneet etenkin teollisuuden, rakentamisen, kuljetuksen ja kaupan alalla tapahtunut toimitila- ja tuotantorakentaminen sekä julkisissa palveluissa, kuten sosiaali- ja terveystaloudessa ja koulutuksessa tapahtuneet muutokset. Vanhoja työpaikka-alueita on muutettu myös asuinalueiksi.

Syyskuussa järjestetyssä lyhyessä työpajassa keskusteltiin työpaikka-alueiden ja työmatkaliikkumisen ajankohtaisista suunnittelukysymyksistä. Suuriin teollisuustontteihin kohdistuu kysyntää monilla seuduilla, kun taas uuden toimistotilan tarve on pienentynyt etätöiden yleistyttyä. Osa toimialoista hakeutuu entistä enemmän keskusta-alueille tai sen välittömään läheisyyteen, kun tilaa vaativat toiminnot etsivät sijoittumispaikkoja ulosmeno- ja kehäteiden varsilta. Saavutettavuus joukkoliikenteellä nousee monilla työpaikoilla yhä tärkeämmäksi, mutta tästä huolimatta uutta toimitilaa haetaan edelleen varsin paljon myös autoriippuvaisista sijainneista.

Työpaketti 3: Elinkeinoalueiden kehittäminen

Tampereen seudun yritys- ja innovaatioekosysteemejä koskevan kartoituksen keskeisiä havaintoja ekosysteemien nykytilasta, kehityksestä ja maankäytöllisistä tarpeista on esitelty eri vaiheissaan pitkän syksyä. Havainnot kertovat osaajien ja etenkin suurimpien tonttien pulasta seudulla, sekä Tampereen ydinkeskustan vahvasta imusta. Tampereen kauppakamarilta ja Pirkanmaan Yrittäjiltä saadut lausunnot vahvistivat havaintojen oikeasuuntaisuuden mm. sen osalta, että osaava työvoima haluaa keskusta-alueeseen, jossa saavutettavuus ja urbaani ympäristö luovat mahdollisuuden kohtaamiseen (Pirkanmaan Yrittäjät). Teollisuuden merkitys ei kuitenkaan ole vähenemässä tulevaisuudessa, muistuttaa Tampereen kauppakamari.

Business Tampereen ekosysteemivastaavien sekä Visit Tampereen ja Tampereen kaupungin tapahtumatalouden edustajien kanssa elokuussa toteutettujen 15 haastattelun pohjalta koottua tietopohjaa hyödynnettiin pohja-aineistona kahden työpajan sarjassa, jossa maankäytön ja asumisen työryhmän (masto) sekä Business Tampereen ulkoisen johtoryhmän yhteistyönä muodostettiin yhteinen näkemys ekosysteemipohjaisten elinkeinojen kehitysnäkymistä sekä hahmoteltiin niiden tarpeiden pohjalta seudulliset kehittämisvyöhykkeet osana seudun rakennesuunnitelman päivitystä. Syksyn aikana on laadittu väestön ja asutokannan trendiskenaarioita yhtenäiseen yhdyskuntarakenteen aluejakoon, joka mahdollistaa seutujen välisen vertailun. Hankkeen aloitustyöpajassa 7.10.2022 ja sen jälkeen seudut saivat kommentoida keskuskaupunkien ensimmäisiä skenaarioluonnoksia. Seuduilta saatiin hyviä kommentteja siitä, miten skenaarioita sekä tulosten esittämistä ja visualisointia tulee kehittää. Myös esiin nousseet kysymykset, kuten uusien asuntojen jatkuva kysyntä väestönkehityksen ollessa stabiili, ohjasi tutkimusryhmän työtä mm. analysoimaan tarkemmin asutuskysynnän ja -tarjonnan kohtaamista ja asutokannan tyhjenemisen vaikutusta asuntorakentamisen tarpeeseen.

Työpajoissa (16.11. & 14.12.) tunnistettiin, että Tampereen seutu on edelleen teollinen, vaikka digitalisaation tuoma murros näkyy moninaistuvina tilatarpeina ja monipaikkaisuutena. Samanaikaisesti tietotalous on versonut teollisuusperustan päälle ja rinnalle, mikä on johtanut toimistointensiivisten ja keskustahakuisten ekosysteemien kehittymiseen seudulla ja kasvaneeseen tilakysyntään etenkin hyvin saavutettavissa toimistokeskittymissä, kuten Tampereen ydinkeskustassa ja asemaseudulla.

Elämystalous, joka sisältää kulttuurin, matkailun ja tapahtumat oheispalveluineen, tunnistettiin kasvavaksi ja vakavasti otettavaksi elinkeinotoiminnan alaksi, joka ruokkii seudun tunnettuutta myös laajemmin. Tampereen kantakaupunki on erityisen tärkeä elämystalouden keskittymä, kun taas seudun ympäryskunnissa korostuvat luontomatkailun ja virkistystoiminnan mahdollisuudet.

Hanke III – Asumisen ennakointi ja monipaikkaistuminen

Case-alueina ovat neljä kaupunkiseutua: Oulun, Kajaanin, Lappeenrannan ja Vaasan seudut. Osahankkeessa on käynnistynyt työpaketti 1: Väestön ja asuntokannan ennakointimalli seuduille (KASSU-työkalu). Työpaketissa on kartoitettu case-seutujen muuttoliikkeen ja väestönkehityksen trendejä 2000-luvulla. Vielä 2000-luvun alussa useimmat seutujen taajamista olivat muuttovoitollisia, samoin taajamien läheinen maaseutu. Nyt muuttovoitto keskittyy erityisesti kaupunkikeskustoihin ja muutamille muille taajama-alueille. Korona-aika ei ole merkittävästi muuttanut tätä kehityssuuntaa. Ikäryhmittäin muuttoliikkeessä havaittiin volyymiin ja suuntautumiseen liittyviä yhtenäisiä rakenteita. Lisäksi kartoitettiin kuntien asuntopoliittisia linjauksia ja tavoitteita asuntopoliittisissa ja maapoliittisissa ohjelmissa sekä asunto- ja maankäyttöohjelmissa. Työpaketissa 2 Monipaikkaisuuden tunnistaminen, ennakointi ja vaikutukset asuntokantaan on aloitettu määrittelemällä mobiilidatapoiminta yhdessä Telian kanssa.

Hanke IV - Kaupunkiseutusuunnittelun edellytysten kehittäminen elinvoiman ja kilpailukyvyn vahvistamiseksi

Kuntaliiton, ympäristöministeriön ja MAL-verkoston yhteistyönä toteuttama KAUPSU-hanke, johon teemaverkoston tuella koostettiin kaupunkiseutusuunnittelun nykytilan kartoituksessa (kevään 2021 YM:n kysely sekä uusi Kuntaliiton kyselykierrös keväällä 2022), käytiin kaupunkiseuduittain teams-keskusteluita, sekä toteutettiin kaupunkiseutusuunnittelun edellytyksiä kehittämiseen tähtäävästä työpajasarjasta (syyskaudella 4 työpajaa Kuntatalolla ja verkossa) sekä aloitusseminaarista. Vuorovaikutustyöpajojen järjestäjiksi valikoitui kilpailutuksessa Ramboll Finland Oy.

Hankekumppanien yhteystiedot:

SYKE:

Anna Strandell, vanhempi tutkija, anna.strandell@syke.fi, Antti Rehunen, erikoistutkija, antti.rehunen@syke.fi

Tampereen yliopisto:

Ilari Karppi, yliopistonlehtori, ilari.karppi@tuni.fi, Iina Sankala, tutkija, iina.sankala@tuni.fi, Henri Helve, tutkija, henri.helve@tuni.fi